

INDRAS TRAKTIERIS VĒSTURISKĀ SKATĪJUMĀ

20. GADSIMTA 30. GADOS

Rakstā uz autores pieejamo avotu un literatūras bāzes¹, kā arī no intervijā iegūtām ziņām² aplūkota traktiera rašanās un funkcionēšana Indras ciemā 20. gs. 30. gados. Darba hronoloģiju nosaka iestādes izveide 1929. gadā un darbība līdz 1940. gadam, kad Latviju okupēja PSRS armija.

Darbs tematiski strukturēts trīs daļās: vispirms tiek atainota traktiera izcelsme, vide un laiks, kurā tas veidojas, un izsekots traktiera uzdevumu pildīšanai saimnieciskajā, kā arī kultūras dzīvē.

TAVERNS IN INDRA IN THE 1930s FROM A HISTORICAL POINT OF VIEW

Based on the sources and literature available to the author, as well as on data obtained during field study, the paper describes the origins and functions of a tavern in Daugavpils region (now Kraslava region) in the rural Indra municipality in the 1930s. The chronology of the paper is determined by the founding of the establishment in 1929 and its operation until 1940 when Latvia was occupied by the USSR army.

The paper is organized into three topical parts: first, the origins of the tavern are described, then the environment and its development over time, and finally the fulfillment of the tavern's objectives in the economic and cultural life.

The paper is based on the following:

- 1) documents of the Latvian State Historical Archives (hereinafter LSHA): The 1935 census materials of the State Statistics committee; Orders to the authorities issued by the head of the administration of Daugavpils County; Notices of the Indra rural municipality (until 1937 Piedruja rural municipality) to the head of the administration of Daugavpils Region; Lists of taxpayers (1929–1940); Population statistics (1941–1943),*
- 2) Audiotape-recorded narrations of the tavern building heir Anna Šiško obtained during Rezekne University College's (2007), as well as factual material obtained during the interview (2008).*

Judging by Jānis Šiško's family's purposeful construction of the tavern and its role in Indra's economic and social culture in the 30's of the 20th century, it can be considered that its main function was customer service. The operation and the use of the tavern was adjusted to the particular needs of the social life according to the conditions during that period.

¹ Latvijas Valsts vēstures arhīva (turpmāk LVVA) dokumenti: Valsts Statistikas pārvaldes 1935. gada tautas skaitīšanas materiāli; Daugavpils apriņķa vecākā rīkojumi pagastu valdei; Indras pagasta (līdz 1937. gadam Piedrujas pagasts) ziņojumi Daugavpils apriņķa vecākajam; Nodokļu maksātāju saraksti (1929–1940); Statistikas ziņas par iedzīvotājiem (1941–1943).

² Izmantots audio kasetē ierakstīts traktiera ēkas mantinieces Annas Šiško stāstījums, kas iegūts Rēzeknes Augstskolas ekspedīcijā (2007), kā arī publikācijas autores intervijā iegūtais faktoloģiskais materiāls (2008).

The location of the tavern within reach of the railway station and the market square provided advantageous lodging and recreation facilities. These were used by the buyers of agricultural goods and corners, called „uzkupči”, arriving on a regular weekly basis from far away, mainly from Riga, by the producers of these goods from the wide neighbourhood, as well as by local farmers in the periods of supply and sale of sugar-beet, flax, and live stock. Therefore, the operation of the tavern contributed greatly to the economic activity of the municipality.

Organized recreation – dances and open-air parties in the tavern yard on the playground and in the specially arranged spacious premises of a shed with the border guards brass band, and regular theatre performances and celebrations at the occasion of public holidays – introduced the tavern to the social life of Indra and made it a popular entertainment place in the finest sense of the word and thereby contributed to the enrichment of the county's cultural life.

Ievads

20. gadsimta 30. gados neatkarīgās Latvijas valsts iestāžu adrešu izziņas un cita veida informatīva rakstura literatūrā vēstīts, ka pēc adreses Daugavpils apriņķa Indrā, Dagdas ielā 4 atrodams viesu nams – I. šķiras traktieris, īpašnieks Jānis Šiško.³

Laika gaitā traktiera ēka, vienīgā celtne Dagdas ielā, šobrīd Nr. 2, labi pārdzīvojuši dažādus vēsturiskus notikumus – divkārtējo Padomju Savienības okupāciju, nacistiskās Vācijas okupāciju, kara gadus – un mūsdienās stāv joprojām ciemā turpat, gandrīz iepretim Indras dzelzceļa stacijai. Ārējā veidolā nekas neatgādina par kādreizējo mērķtiecīgi būvēto traktieri, par viesu namu, kurā uzņēma apmeklētājus, galvenokārt tirgotājus, uzpircējus un zemniekus. Tā ir dzīvojamā māja un tajā saimnieko mantiniece, bijušā īpašnieka meita Anna Šiško⁴ (sk. 4. attēlu), kuras stāstījums ļāva atgriezties vidē un notikumos, kur viņai nav bijusi aktīva loma, jo viņa bija vēl bērns, pusaudze. Tās ir atmiņas un dzīvē pieredzētais, pārdzīvotais un stāstījums no šodienas redzespunkta.

Aplūkojot ēku no arhitektūras viedokļa (sk. 1. attēlu), redzams, ka tā ir koka stāvbūve ar izbūvētu bēniņstāvu. Divslīpņu jumts ar jumta izbūvēm. Garajā fasādē četri slēgoti logi un ieejas durvis centrā. Var pieņemt, ka saglabājušās oriģinālas divviru koka rāmju – pildīņu durvis ar šauru virslogu. Pielietots fasādes dēlīšu apšuvums ar mainīgu virzienu: līdz pirmā stāva palodzei vertikāls, līdz jumta stāva logailu augšai horizontāls, tālāk – zelminī vertikāls. Spāru galiem un apšuvumam zelminī dekoratīvi piezāģējumi. Ēka labi uzturēta, šobrīd ar skārda jumtu. Tā ir tradicionāla koka apbūve, pilsētnieciskā tipa māja. Šis nams visos tā pastāvēšanas laikos ir bijis pats sakoptākais jebkurā gadalaikā (Roga 1998: 2).

³ Indras ciemā atradās arī otrs traktieris, īpašniece Jevdokija Kuļikovska 1941. gadā cieta no padomju varas, deportēta.

⁴ Šiško Anna, dzimusi 1928. gada Indrā, baltkrieviete, beigusi Līvānu ekonomisko tehnikumu, strādājusi par ekonomisti rūpnīcā „Rīgas apģērbs”, 2001. gadā atgriezies tēva mājās Indrā.

Traktiera rašanās

Vēsturiski pats Indras ciems veidojies dzelzceļa Rīga – Orla celtniecības rezultātā. 1861. gadā atklāja Rīgas – Daugavpils dzelzceļa līniju, kam bija liela ietekme uz saimniecisko dzīvi. 1866. gadā pabeidza Daugavpils – Vitebskas dzelzceļa būvi un Latvijas teritorijā esošais 76 km garais gabals veidoja Daugavpils – Indras līniju (Latvijas dzelzceļi 1918–1938, 498–499). Pie šīs līnijas, kur tā šķērso Indras upi, izvietoja robežapsardzes spēkus un atklāja dzelzceļa staciju Baļbinovo (1866). Kopš 1921. gada tās nosaukums ir Indra un tā ir pēdējais Latvijas dzelzceļa punkts, kas robežojas ar Baltkrieviju. Pirms Otrā pasaules kara Indras dzelzceļa ēka bija kļuvusi par vienu no skaistākajām robežstacijām, un, tā kā to vasarā apņēma rožu krūmi, nereti to sauca par „Rožu staciju”. Kara laikā tā tika pilnīgi nopostīta.

20.–30. gados neatkarīgās Latvijas valstī veidojās privātpašumā un privātā iniciatīvā dibināta saimniecība: atsevišķām privātpersonām un sabiedrībām drīkstēja piederēt kā tirdzniecības un rūpniecības uzņēmumi, tā arī citi nekustamie īpašumi. Šādos apstākļos, sākot ar 1925. gadu, Indra sāka veidoties par bieži apdzīvotu vietu. Līdz 1934. gadam Indrā tika uzceltas apmēram 40 dzīvojamās ēkas, tai skaitā arī Jāņa Šiško ģimenes māja traktieris, bet līdz 1940. gada aprīlim – vēl 30 dzīvojamās ēkas Indrā (LVVA 2276: 14). Saimnieciskā ziņā šis posms Indrā, tāpat kā visā Latvijā, uzskatāms par uzplaukuma un labklājības augšanas laiku.

Visā Latgalē, arī Indras apkaimē, dažādās proporcijās līdzās latviešiem izsenis dzīvoja poļi, ebreji, vecticībnieki un pareizticīgie krievi, nedaudz lietuvieši, kā arī pareizticīgie un katoļticīgie baltkrievi. Pie pēdējās iedzīvotāju grupas piederīga bija Šiško ģimene. Jānis Šiško – lauku puisis no netālās Burzuku sādžas, tolaik patērētāju kooperatīva ierēdnis, vinnēja zemes placi, bet kādā sakarībā nav zināms.⁵ Būdams pēc savas dabas apdāvināts un rosīgs, tāpat uzņēmīgs, spējīgs un gudrs cilvēks, uz tā iecerēja būvēt māju, kas būtu diezgan labs mājoklis ģimenei, kā arī kalpotu par zemes ceļu un dzelzceļa braucēju, tāpat ceļotāju apstāšanās vietu. Iespējams, ka šādu mērķtiecīgu ieceri visciešākā veidā noteica Indras dzelzceļa stacijas un tirgus tuvums un līdz ar to saimnieciskās darbības izvēršanas iespējas perspektīvā.

Var teikt, ka Jāņa Šiško un viņa ģimenes pozicionēšanās Indras sabiedrībā lielā mērā saskan ar Franča Kempa pausto atziņu, ka baltkrievi ir pieslējušies latgaliešiem un ar viņiem jūtas kā vienas tautas locekļi un kārtīgi Latgales patrioti. Caur kopīgo katolisko baznīcu, presi, literatūru baltkrievi asimilējas ar latgaliešiem (Kemps 1991: 124–125).

Jāatzīmē, ka vēsturiskajā literatūrā sastopami dažādi viesu namu nosaukumi, to pienākumu un atšķirīgās darbības raksturojums. Nav striktas robežas starp kroga un traktiera

⁵ Šiško Jānis (1895–1939) dzimis Piedrujas pagastā, Burzuku sādžā, baltkrievs, beidzis 4 klases.

ARHĪVI, DOKUMENTI, LIECĪBAS

apzīmējumu viesu namam. 20. gs. sākuma viesu namu aprakstos par traktieriem (novecojis *kroga* apzīmējums, šķiet, vienkāršākas kategorijas iestāde), sāka saukt tādas iestādes, kurās bez viesu izmitināšanas varēja saņemt visnepieciešamāko – pieticīgu ēdienu un dzērienu patērēšanai uz vietas (Teivans 1995: 375–379).

Indras ciema traktieris jākvalificē kā parasta viesu apmešanās vieta, kas domāta pārnakšņošanai un īsai atpūtai, kur varēja nobaudīt tēju, alus kausu, arī stiprākus reibinošos dzērienus un gūt atspirdzinājumu. To nevar viennozīmīgi uzskatīt par krogu vai tikai kā alkoholisku dzēriena tirgotavu. Indrā atradās veikali, kur tos varēja iegādāties. Traktiera galvenais uzdevums bija gādāt par viesu drošību un apkalpošanu. Kavējoties atmiņās, traktiera īpašnieka meita stāsta, ka īstenībā to uztvēra gan kā viesnīcu, gan sākotnēji kā tējnīcu, vēlāk krodziņu – traktieri.

Skaisto un cildeno projektu Jānis Šiško īstenoja pamazām un pakāpeniski, baļķus, pat klinķīšus un naglas, kā arī citus būvmateriālus pirka uz parāda. Lai iegūtu naudu, īpašnieks nereti gāja uz risku, rīkojās avantūristiski – spēlēja kārtis un bieži vien veiksmīgi. Māja tika būvēta pašu spēkiem, un 1929. gadā ģimene to sāka apdzīvot. No astoņām telpām trīs apdzīvoja ģimenes locekļi, piecas istabas tika iekārtotas un atvērtas viesu izmitināšanai.

Bērni dzīvoja apakšējā stāvā, tēvs ar māti – augšā. Tās bija maziņas, vienkārši, pieticīgi aprīkotas istabas un, kā tas ir raksturīgi ciemata saimniecību vairākumam šajā laikā un apvidū, bez tādām labierīcībām kā kanalizācija, ūdensvads, bet jau ar elektrības apgaismojumu (LVVA 2276: 138).

Jānis Šiško (sk. 2. attēlu) ieguva patentu, kas deva tiesības atvērt un uzturēt viesu namu (traktieri), kur alkoholu, reibinošus dzērienus drīkstēja patērēt uz vietas, nevis tirgot. Saimnieks maksāja ieņēmuma nodokli, kas bija atkarīgs no ieņēmuma lieluma un dažādos gados atšķīrās. Iekasētā nodokļa summu savstarpēji dalīja pagasta pašvaldība un valsts. Traktiernieks nodokļus tika nomaksājis atbilstoši noteikumiem, un viņa vārds līdz šim izskatītajos apriņķa policijas arhīva materiālos par nodokļu parādu piedzīšanu nav atrasts (LVVA 2276, 6. lieta).

Traktiera vajadzībām daždažādus alkoholiskus un atspirdzinošus dzērienus saimnieks ar zirgu pajūgu veda no Krāslavas. Daudzējādie reibinošie dzērieni – šņabis, liķieris un vīns – bija pildīti skaidās, tonēta stikla dažādas formas pudelēs, pat ar spogulīti to ārpusē. Produktus iegādājās skārņos un tirgū. To uzglabāšanai ierīkotajā plašajā pagrabā (kas saglabājies mūsdienās un tiek izmantots), aukstumu uzturēja no ezera atvestie ledus bluķi, kurus vasarā apbēra ar skaidu kārtu.

Komisijas, kas pārbaudīja traktiera darbu, visbiežāk secināja, ka tas pelna pozitīvu vērtējumu. Aizrādījumi bijuši par to, ka, piemēram, gultas segas nolietotas un tās jānomaina,

lai patents būtu izlikts redzamā vietā, ka izejai no virtuves jābūt ar dubultām durvīm, kas gaisa plūsmai un trokšņiem no virtuves un viesu zāles neļautu iekļūt guļamistabās u.tml. (Šiško 2007). Tas tika ņemts vērā un cēla traktiera prestižu.

Mājas mantiniece Anna Šiško uzskata, ka viņi jutušies krietni vien pārāki par otro Indras traktieri, jo spējuši viesus apkalpot labāk. Saimnieks vienmēr bija gatavs atteikties no savām ērtībām un viesiem nereti atvēlēja savu spilvenu un siltāko segu.

Daudzos praktiskās dzīves jautājumos padomus, it īpaši saimnieciskās lietās, traktiernieks prasījis savai sievai Annai.⁶ Anna Šiško tiek raksturota kā enerģiska, patstāvīga un viesmīlīga, klusa sieviete, kura praktiski aprūpējusi gan ģimeni, gan pārzinājusi traktiera darbību. Mājas apkopšanā tika iesaistīti arī bērni, viņi tīrīja telpas, klāja gultas. Pēc vīra nāves Anna pilnīgi pārņēma traktiera vadīšanu. Indras traktieri zināmā mērā var uzskatīt par ģimenes uzņēmumu. Traktieris bija neliels un viesus apkalpoja tikai saimnieks un saimniece. Jāņa Šiško ģimene algoja vienu kalponi, kurai bija veicami gandrīz visi šīs mājas darbi bez darba laika ierobežojuma. Galvenokārt bija jāuzkopj un jāsakārto viesu nama telpas. Kalpones nāca no vietējām ģimenēm un dažādu iemeslu dēļ bieži mainījās.

Īpašnieks Jānis Šiško (sk. 2. attēlu), pēc meitas nostāstiem, bija cilvēks, kuram nebija svešas apsēstības, atkarības un nodošanās bohēmai: aizrautīgs mednieks, prata pelnīt un tērēt, „notriekt naudu”. Viņš arī nespēja turēties pretī kādas jaunas kalpones valdzinājumam. Viņu attiecībās pastāvēja ne tikai cieņa, bet arī radās savstarpējā patika, līdz pat kalpones statusa tikumības principu pārkāpšanai, ko var traktēt par pāri nodarījumu nostājā pret saimnieka ģimeni. Tas lielā mērā kļuva par cēloni alkohola pastiprinātai lietošanai un paātrināja traktiera īpašnieka aiziešanu no dzīves.

Padomju totalitārā režīma personības kulta ļaundarības Šiško ģimeni neskāra. Traktieri, tam laikam salīdzinoši nelielu īpašumu, tolaik pārzināja atraitne, politikā neviens nebija iesaistījies. Un, kā atzinusi īpašnieka meita savā stāstījumā, vecāki vienmēr pratuši sadzīvot ar vietējiem indriešiem un pie varas nākušiem komunistiem (piemēram, atbilstoši tā laika sadzīves praksei devuši tiem dzert), un tāpēc viņi tika pasaudzēti. „Dzīvīgs un bagāts bija pagasts. Ienāca krievi, nodibinājās sveša vara [t. i., sākās padomju okupācija, – O. K.], un viss beidzās”, saka Anna Šiško (Šiško 2007). Vērtējot salīdzinoši, paužot savu redzējumu uz notikumiem kara laikā, traktiera mantiniece atzīmē, ka nacistiskās Vācijas okupācijas laikā viņu dzīve ritējusi mierīgi, nekas ļauns ģimenei netika nodarīts.

⁶ Šiško Anna (1902–1993), dzimusi Erdmane, latviete, izglītību guvusi mājas apmācībā, 1922. gadā Piedrujas katoļu baznīcā salaulājas ar Jāni Šiško. Ģimenē dzimuši bērni: Viktorija (1924–2008), Anna (1928) un Jānis (1930–2003).

Viesmīlīgās naktsmājas

Mēdz teikt, ka latgalieša mentalitātes – domāšanas un izpratnes veida, uztveres, garīguma un dvēseles portreta, kā arī intelektuālā līmeņa – veidotāji faktori galvenokārt ir bijuši muiža, baznīca un krogs. Pirmām kārtām, nepārprotami te jāmin katoļu baznīca (Škutāns 1981: 331). Kas attiecas uz krogu, varētu iebilst, ka tam ne tikai Latgalē vien ir bijusi sava ietekmīga vieta gan pozitīvā, gan negatīvā nozīmē.

Arī Indras miesta rosīgajā saimnieciskajā un kultūras dzīvē, kas 30. gados kūsāt kūsāja, savu lomu spēlēja traktieris. To lielā mērā noteica un sekmēja pagasta valdes mērķtiecīgas rūpes par vides sakārtošanu saimnieciskai darbībai. Citu pasākumu vidū bija kļuvusi aktuāla Indras „tirgus noturēšanas” uzlabošana. Tika noteiktas tirgus (darbojās kopš 1931. gada) teritorijas robežas, sakārtotas īpašuma tiesības, plānota laukuma labiekārtošana un noteikta tirgus nodevas iekasēšanas kārtība. Pagasta valde kopā ar Lauksaimniecības kameras pārstāvjiem un Dzelzceļu virsvaldi atbilstoši Iekšlietu ministrijas noteikumiem izveidoja stacijas peronu lauksaimniecības preču transporta vajadzībām, ierīkoja rampu mājlopu iekraušanai vagonos, kas bija pietiekami plaša un ērta (LVVA 2264: 49).

Indrā cauru gadu regulāri katru nedēļu otrdienās notika plaši tirgi, gadatirgus – decembrī. Tirgus sekmēja ļaužu masas pieplūdumu, un tas saistāms gan ar viesu nama, traktiera nepieciešamību, gan tā attīstību un uzplaukumu. Te pārdevēji, pārsvarā zemnieki, sabrauca no visas apkārtnes ciemiem, bet uzpircēji („uzkupči”) ieradās no Krāslavas, Daugavpils un arī no Rīgas. Uzpircēji, pārsvarā vieni un tie paši ebreji, parasti atbrauca dienu iepriekš un naktsmitni pārgulēšanai atrada viesu namā – Jāņa Šiško traktierī. Par naktsguļu maksāja vienu latu diennaktī. Šeit viņi arī labprāt uzkavējās, kad tirgū bija iegādāti vēlamie lauksaimniecības produkti – sviests, olas, medus, dārzeņi – un dzīvas vistas, kas arī bija pirtākās preces, kā arī citi lauku labumi.

It īpaši traktiera pakalpojumi kļuva nepieciešami un ienesa pagastā dzīvīgumu rudenos, gadskārtējā gaļas lopu (bekonu) iepirkšanas laikā, arī linu un cukurbiešu transportēšanas reizēs. Šiem nolūkiem tika atsūtīti 2–3 vagoni vai pēc vajadzības speciālas platformas. Veidojās kilometriem garas zirgu pajūgu rindas ar pārdošanai atvestiem lauksaimniecības ražojumiem. Kavēdami laiku, laucinieki apmeklēja krodziņu, lai pasildītos un iedzertu karstu tēju ar līdzi paņemtiem lakatiņā ietītiem cukura gabaliem. Par glāzi tējas maksājot divus santīmus, viens otrs pasūtīja pat piecas glāzes. Par pārdoto cūku tika maksāts uzreiz, un dažs zemnieks tējnīcā nobaudīja arī stipri reibinošus dzērienus. Tāpēc dažkārt atgadījās kuriozi: „Pārdod cūku un pats kļūst par cūku (..) Kādu zemnieku iespundē kastē, un zirgs viņu aizved uz mājām,” atceras Anna Šiško (Šiško 2007).

Mājas priekšā vai apkārt tai nevarēja iekārtot puķu dobes un iestādīt krāšņuma krūmus, tā kā katru nedēļu atbraukušie zemnieki savu zirgu piesēja ne tikai pajūgu stāvvietā pie slitas balķīša, bet arī pie žoga.

Viesu nama apmeklētāji lasīja stacijas kioskā nopirktos laikrakstus, ieguva jaunākās ziņas, apsprieda dienas notikumus. Krodziņā patafons atskaņoja skaņu plates, kas bija lielā daudzumā, un viesi baudīja mūziku, dziesmas latviešu, krievu un ebreju valodā. Tas zināmā mērā arī radīja prieka un līksmības noskaņu. Kad mājā iestājās klusums, varēja labi dzirdēt stacijā pienākošo un aizejošo vilcienu riteņu dārdoņu.

Satikšanās ikdienā un atpūtā

Indrā Šiško ģimenes traktieris tika atzīts par pievilcīgu satikšanās vietu ciemā un tās apkārtnē esošām sabiedriskām un iespaidīgām (pirmā loka) personām, kuras vienoja saimniecisko interešu kopība, mantiskais stāvoklis un intelekts. Krodziņu nereti apmeklēja, lai pasērstu un viesmīlīgā gaisotnē labas savstarpējās attiecības un dzīvu draudzības garu uzturētu īpašnieka brālis zemes saimnieks Aleksandrs Šiško, pārtikas preču veikala un maizes ceptuves īpašnieks Jāzeps Marciļonoks, arī otra pārtikas preču veikala un maizes ceptuves, kā arī zemes gabalu īpašnieks Vladimirs Lapiņš, lielsaimnieki Nicetskis un Bulavskis, piena pārtraugs Matvejevs, robežsardzes vīri u.c. (LVVA 1308: 143, 149, 169).

Iespējams, ka te arī tika iezīmēti saimnieciska un sadzīviska rakstura veicamie pasākumi ciema sabiedrības interesēs, ieskicētas tālākvirzības vīzijas, pausta vēlēšanās kopdarbības ceļā veicināt savu attīstību un atbalstīts tam laikam raksturīgs aicinājums – stiprināt vienības garu un pacelt vietējās sabiedrības kultūras līmeni.

Iepretim traktierim Šiško ģimene iegādājās lielu šķūni ar plašām telpām (sk. 3. attēlu). Šī būve tika pielāgota atpūtas vajadzībām, īpaši deju vakariem nedēļas nogalē, tādējādi it kā veidojot ciema iedzīvotāju sabiedrisko centru un zināmā mērā arī pašu sabiedrību. Danči, kas līdz tam bija notikuši vienīgi pagalmā pie mājas, tika pārcelti uz šķūni, kur tika ieklāta koka grīda un iekārtota skatuve. Saimnieks to iznomāja, un tur notika arī teātra izrādes. Tās bija telpas izklaidei un vasarā vienmēr bija izpušķotas ar meijām, apgaismotas ar smalka papīra lukturīšiem, kuros, uz koka pamatiņa iestiprināta, atradās iedegta svece. Plašās zaļumballes apmeklēja arī Indras muitas kordonā dzīvojošie robežsargi. Viņi piedalījās daudzos sabiedriskajos un kultūras pasākumos un ar savu uzvedību noteica dzīves stilu un toni iedzīvotājiem.

Zaļumballēs bieži vien spēlēja gan robežsargu, gan ugunsdzēsēju pūtēju orķestris, skanēja arī no patafona platēm atskaņotā mūzika. Nav izslēgts, ka traktierī skanēja vai šķūnītī uz deju aicināja „Daugavpils Mocarta”, Eiropas tango karaļa Oskara Stroka skumjās un

ARHĪVI, DOKUMENTI, LIECĪBAS

aizrautīgās tango „Ak, šis melnās acis” melodijas, fokstroti un valši, kā arī tā laika populārās dejas – čarlstons un lambetvoks. Uz Šiško ģimenes traktieri gāja atpūsties un papriecāties, un tam bija sava pozitīva nozīme sabiedrībā.

Sadzīvīskā rakstura konfliktu risināšana iesilušo starpā ar dūru vicināšanu netika pieļauta. To novērsa vajadzības gadījumā izsauktais policijas iecirkņa kārtības dienesta vecākais kārtībnieks Pāvils Vasiļjevs,⁷ kura parādīšanās vien ar pletni rokās nomierināja iekarsušos un ieviesa kārtību. Protokolus sastādīt nebija nepieciešams.

Tā kā traktiera īpašnieku sauca Jānis, katru gadu tika svinēti Līgo svētki, dedzināti uguns kuri un dziedāts. Svētki parasti izdevās, jo ģimenē visi zināja skandēt tautasdziesmas un apkārtējiem, kuri te sanāca, labpatika dziedāt līdz cauru nakti. Arī robežsardzes orķestris spēlēja visu nakti, bet rīta pusē nāca apsveikt Jāni.

Svētdienās laicīga rakstura izpriecās viennozīmīgi neiederējās Indras sabiedrības vairākuma katoļticīgā vidē, tāpēc traktieris bija slēgts. Iedzīvotāji apmeklēja baznīcu un kopa garīgās vērtības.

Tieši 30. gadu otrajā pusē Indrā risinājās nozīmīgu sadzīves un kultūras vajadzībām paredzētu ēku celtniecība. 1934. gadā notika robežapsardzē ierīkotā sporta laukuma un paviljona – atpūtas objekta, kas kalpoja kultūras vajadzībām, pilnīgošana. Tas piesaistīja iedzīvotājus ar kultūras dzīves un sporta pasākumiem. Saviesīga dzīve notika arī 1938. gadā uzceltajā Indras pagasta namā, kur savu darbību izvērša dažādas sabiedriskās organizācijas. 1931. gadā uzbūvētajā skolā, īstā gaismas pilī, arī rīkoja pagasta vakarēšanas, ģimenes dienas, balles, tematiskus vakarus u.c. kultūras pasākumus (LVVA 2276: 1–10). Līdz ar to laika gaitā mazinājās traktiera nozīme Indras kultūras dzīvē. Pēc Padomju Savienības okupācijas Šiško ģimene Indrā traktiera darbību bija spiesta pārtraukt, bet to izdevās paturēt kā dzīvojamo māju.

Kopsavilkums

Vērtējot Jāņa Šiško ģimenes mērķtiecīgo traktiera būvi un tā nozīmi Indras saimniecībā un sadzīves kultūrā 20. gs. 30. gados, var uzskatīt, ka cilvēku apkalpošana bija tā galvenā funkcija⁸ (LVVA 2276: 22). Traktiera darbība un tā izmantošana vēsturiski nosacītā laika posmā tika pielāgota sabiedriskās dzīves konkrētām vajadzībām.

Traktiera atrašanās Indras dzelzceļa stacijas un tīrgaus laukuma tuvumā radīja izdevīgus apmešanās un atpūtas apstākļus no tālienes, vairākumā gadījumu no Rīgas, regulāri iknedēļas

⁷ Vasiļjevs Pāvils (1891–?), latvietis, policijas 3. iecirkņa vecākais policijas kārtībnieks. Pēc Anna Šiško teiktā, viņš mainīja uzvārdu un sauca sevi par Silu. Nāves gads nav zināms.

⁸ Var atzīmēt, ka *Sarakstā par Indras pagasta robežās esošiem uzņēmumiem 1943. gada 1. septembrī* Indras ciemā minēts *Šiško Annas 2. šķiras traktieris*. Iespējams, ka pirmajā stāvā turpināja pastāvēt krodziņš.

sabraukušajiem lauksaimniecības produkcijas pircējiem un uzpircējiem, sauktiem par „uzkupčiem”, un šo preču ražotājiem no plašas tuvējās apkaimes, tāpat arī zemniekiem cukurbiešu, linu un dzīvu mājlopu piegādes un pārdošanas laikā. Līdz ar to traktiera pastāvēšana un darbība sniedza īpašu devumu saimnieciskai rosībai.

Ar atpūtas organizēšanu – dančiem un zaļumballēm traktiera pagalmā uz plača, arī speciāli ierīkotājās šķūņa plašajās telpās, klātesot robežapsardzes pūtēju orķestrim, kā arī nereti notikušajām teātra izrādēm un svinamu dienu atzīmēšanām – traktieris aktīvi iesaistījās Indras sadzīvē, kļuva par patīkamu izklaides vietu labā nozīmē un ar to deva savu artavu ciema kultūrvides bagātināšanā.

LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

- Teivans, Arno (1995). *Latvijas lauku krogi un ceļi*. Rīga: Māksla.
- Maldups, Aleksandrs (1937). *Apriņķu un pagastu apraksti 1935*. Rīga: Valsts Statistikas pārvalde.
- Roga, Juris (1998). Laimējās visu mūžu tēva mājā nodzīvot. *Ezerzeme*. 1998. 21. aug. 2.
- Latvijas dzelzceļi 1918–1938*. (1938). Rīga: Latvijas dzelzceļu izdevniecība.
- LVVA 2276.f., 2. apr., 1. l., 14. lp.
- LVVA 1308.f., 12. apr., 14090.l., 138. lp.
- LVVA 2276.f., 2. apr., 6. lieta.
- LVVA 1308.f., 12. apr., 14095.l., 143., 149., 169. lp.
- LVVA 2264. f., 2. apr., 1.l., 44., 58. lp.
- LVVA 2276. f., 2. apr., 2.l., 49. lp.
- LVVA 2276. f., 4. apr., 3.l., 1.–10. lp.
- LVVA 2276. f., 4. apr., 8.l., 22. lp.
- Kemps, Francis (1991). *Latgales likteņi*. Rīga: Zinātne.
- Škutāns, Staņislavs (1981). Latgaļu mentalitātes veidotāji faktori. *Acta Latgalica*: 7. Mīnhene: P/S Latgaļu izdevniecība. 331–340.

1. attēls *Indras traktieris, 2008* (autores fotogrāfija)

Picture 1: *Tavern building, 2008* (photo belongs to the author)

2. attēls *Traktiera īpašnieks Jānis Šiško* (fotogrāfijas autors nezināms)

Picture 2: *Tavern owner Jānis Šiško behind the counter*. Second half of the 1930s
(photographer unknown)

3. attēls *Šķūnis, kas tika piemērots atpūtas vajadzībām*, 2008 (autores foto)

Picture 3: *A place of recreation and entertainment – the tavern's playground and shed*. On the left the cellar, 2008 (photo belongs to the author)

4. attēls *Anna Šiško*, 2008 (autores foto)

Picture 4: *Anna Šiško*, 2008 (photo belongs to the author)